

Clasa politica versus Curtea Constitutionalala

Scris de Mihail ALBICI | Data: 28.09.2021 15:26

„O curte constitutională este o jurisdicție creată în scopul soluționării în mod special și exclusiv a conflictelor constituționale, situată în afara aparatului jurisdicțional ordinar și independentă față de acesta, ca și față de puterile publice”

Louis Favoreau

Punerea sub semnul întrebării a autorității unor decizii ale Curții Constituționale de către forțe politice, parte a clasei politice românești, nu este o noutate în peisajul politic autohton din ultimul deceniu și jumătate. Concomitent însă cu apariția și dezvoltarea crizei sanitare generate de pandemie, din ce în ce mai des unii alesi ai poporului contestă în mod public, mai mult sau mai puțin vehement, fără argumente de drept, deciziile Curții Constituționale. Cei ce o fac acum, ca și în trecut de altfel, afectează imaginea unei instituții fundamentale ca simbol al autorității statului, compromițând totodată ideea de justiție constituțională. Vehementa criticilor, făcute punctual sau la modul general, este în relație directă cu interesele politice pe care cei în cauză le promovează la un moment dat, interese ce sunt incomodate de prevederile Constituției. Prezentul demers nu se dorește a fi unul exhaustiv și nici nu este unul științific, dar el se bazează pe date furnizate de știința politică și știința dreptului constituțional.

Știința politică apreciază că, nu de puține ori, comportamentul politic al autorităților publice tradează cel puțin un deficit de cultură instituțională atunci când rolul curților constituționale, de garant al supremației legii fundamentale și de arbitru între puterile publice, se manifestă în mod concret. Am completat această apreciere că, la noi, mai este vorba și de o substanțială doză de politicianism, dar și de faptul că unii membri ai clasei politice românești actuale nu au vocație pentru politică, iar alții nu au deprins încă profesia de politician, pentru că „politică este atât o vocație cât și o profesie” după cum aprecia Max Weber. Ea presupune, în afara de moralitate și responsabilitate, o formare intelectuală corespunzătoare și o cultură menită să permită înțelegerea corectă a fenomenelor politice și sociale în toată complexitatea lor.

Apariția jurisdicției constituționale ca instituție este rodul necesității constituirii unui organism imputernicit să vegheze la respectarea constituției ca urmare a tentativelor puterii politice (de pretutindeni) de a încălca sau eluda normele constituționale. Constituția asigură organizarea statului și este baza întregii legislații, fiind poziționată, datorită importanței sale, de majoritatea statelor lumii în fruntea ierarhiei normative (astăzi fiind în lume numai

cateva state in care reglementarile de natura constitutionala sunt reunite in mai multe documente fundamentale – precum Israelul sau Canada). La inceput, controlul de constitutionalitate a functionat in cadrul instantelor judecatoresti supreme, asa cum s-a intamplat si in Romania interbelica – continuand sa functioneze astfel si astazi in unele state –, in perioada totalitara aceasta activitate jurisdictionala fiind suprimata.

Reinfiintata prin Constitutia post-decembrista, de aceasta data ca institutie distincta, noua jurisdictie constitutionala a Romaniei are sarcina de a exercita controlul constitutionalitatii legilor (inainte si dupa promulgare), ordonantelor si regulamentelor camerelor parlamentare. Este de reliefat in mod deosebit si faptul ca una din ratiunile infiintarii curtii este si rolul atribuit acesteia in sistemul politic romanesc de sanctionare a deciziilor puterii legislative si a celei executive care lezeaza drepturi si libertati fundamentale prevazute de Constitutie, asigurand in acest mod valorificarea efectiva a garantiilor respectarii lor in viata sociala. Curtea Constitutionala a primit, in consecinta, statutul de institutie independenta, cu rol de garant al suprematiei Constitutiei in organizarea, functionarea si prezervarea regimului democratic reprezentativ. Dar atunci cand ne referim la locul si rolul acesteia in cadrul institutiilor fundamentale ale statului trebuie ca in mod necesar sa avem in vedere modul in care doctrina juridica romaneasca defineste Constitutia. Reputatii profesori Ioan Muraru (fost presedinte al Curtii) si Elena Simina Tanasescu (in prezent judecator constitutional) o definesc ca fiind „legea fundamentala a unui stat, constituita din norme juridice, investita cu forta juridica suprema si care reglementeaza acele relatii sociale fundamentale pentru instaurarea, mentinerea si exercitarea puterii”. Exprimari ca „lege fundamentala”, „relatii sociale fundamentale” sau „forta juridica suprema” dau pe deplin masura importantei acestui document politico-juridic, adoptat prin referendum national, care nu poate ramane fara protectie juridica corespunzatoare. Aceasta este si ratiunea infiintarii Curtii Constitutionale a Romaniei si credem ca asa trebuie ea inteleasa de puterea politica, oricare ar fi aceasta. Importanta Curtii este reliefata si de faptul ca atributiile sale sunt stabilite direct prin Constitutie, iar organizarea si functionarea prin lege organica, efectele juridice ale deciziilor sale fiind pe masura – dispozitiile legilor si ordonantelor in vigoare constatate a fi neconstitutionale (in cadrul controlului posterior) incetandu-si efectele juridice in 45 de zile de la publicarea deciziei (daca intre timp erorile constatate nu au fost indreptate de Parlament sau Guvern). Definitiviu pentru Curtea Constitutionala este statutul de institutie politico-juridica, statut ce rezulta atat din modalitatea numirii judecatorilor cat si din abilitatea institutiilor sau autoritatilor indrituite sa solicite exercitarea controlului de constitutionalitate (atat prealabil cat si posterior), dar si solutionarea conflictelor juridice dintre autoritatile decizionale ale statului. In legatura cu aceste aspecte credem ca se impun unele precizari si comentarii deoarece critica deciziilor Curtii de catre unele segmente ale clasei politice isi are sorgintea chiar in numirea judecatorilor constitutionali de catre institutii politice, precum si in sfera de cuprindere a controlului de constitutionalitate.

Contestatarii deciziilor Curtii aduc frecvent in atentie faptul ca numirea judecatorilor este eminentamente politica, numire care s-ar rasfrange asupra impartialitatii deciziilor. In legatura cu aceasta chestiune vom reaminti faptul ca filosofia si stiinta politica apreciaza ca nici in zilele noastre viziunea aristotelica asupra politicii nu s-a schimbat prea mult, fiind valabil si astazi postulatul ca nici o societate nu poate exista in afara politicii, politica fiind profund legata de societate (Aristotel si, mai tarziu, Toma d'Aquino considerau politica ca fiind o dimensiune naturala a omului), insasi existenta clasei politice fiind rezultatul acestei viziuni. Motiv pentru care, ne place sau nu, asa se intampla lucrurile in toate tarile democratice. De pilda, judecatorii Curtii Supreme a Statelor Unite, instanta ce indeplineste si rolul de jurisdictie constitutionala, sunt numiti pe viata de Presedintele statului. Dupa stiinta noastra aceasta modalitate de numire a judecatorilor nu a fost un impediment in solutionarea conflictelor constitutionale din aceasta tara, atunci cand ele au existat. Legiuitorul constitutional roman a fost insa mai prudent, la elaborarea legii fundamentale instituind o serie de filtre pentru a preveni eventualitatea aparitiei unor „majoritati toxice”. In acest sens cei noua judecatori ai Curtii sunt numiti pe o durata de noua ani de catre institutii politice distincte, cele doua camere ale Parlamentului si Presedintele tarii, fiecare dintre acestea numind din trei in trei ani cate un judecator, ceea ce conduce la innoirea componentei Curtii la fiecare trei ani cu o treime. Este adevarat ca datorita numirii judecatorilor de catre majoritati parlamentare si de catre presedinte opozitia politica sau, dupa caz, majoritatea parlamentara care nu a facut numiri de noi judecatori, daca deciziile nu corespund asteptarilor lor, suspecteaza Curtea de afinitati politice, scapand din vedere ca „jocul politic” se desfasoara dupa niste reguli stabilite si ca „buna credinta” trebuie sa guverneze aplicarea legii, sintagma care a cam disparut din vocabularul politic, prevaland tonul agresiv lipsit de argumente. In consecinta, putem spune ca reprosurile cu privire la afectarea deciziilor Curtii de numirile politice ale judecatorilor au un caracter preponderent politicianist si afecteaza impardonabil imaginea acestora. Un exemplu recent care demonstreaza probitatea si profesionalismul judecatorilor

constitutională este decizia Curtii referitoare la hotărârea Parlamentului de revocare din funcție a Avocatului Poporului, decizie prin care toți cei nouă judecători au apreciat, prin vot, ca hotărârea legislativului a fost neconstituțională. Desigur, loc de mai bine există. De-a lungul timpului au fost numiți ca judecători persoane – majoritatea buni cunoscători ai științei dreptului – care, până în ajunul numirii lor, au fost politicieni, unii chiar la vârf, care și-au dat demisia din partid înaintea numirii! De ce cei care insistă asupra politizării Curtii nu au întreprins demersurile necesare pentru modificarea Legii de organizare și funcționare a acesteia, în sensul introducerii interdicției pentru viitorii judecători constituționali de a nu fi făcut parte dintr-o formațiune politică înainte de numire un anumit număr de ani? Răspunsul îl putem de tot noi. Pentru că la mijloc există anumite interese politice, iar discuția este, cum afirmam anterior, pur politicianistă.

În legătură cu sfera de cuprindere a controlului de constituționalitate este de reliefat faptul că, în conformitate cu legea sa de organizare și funcționare, Curtea Constituțională nu poate modifica sau completa prevederea legală supusă controlului și nici nu se poate pronunța asupra modului de interpretare și aplicare a legii ci numai asupra înțeleșului contrar Constituției. Cu alte cuvinte, această jurisdicție are o competență care se referă strict la respectarea riguroasă a constituției materiale. Referitor la acest aspect, opinăm că unii membri ai clasei politice nu cunosc aceste „amanunțe”, iar cei ce le cunosc dar au atitudini critice pe această temă o fac pentru a trage foloase politice și de imagine, pentru că în discursul lor politic regăsim agresivitatea tonului, patosul care suspendă judecata și impune adeviziunea.

Ne-am referit la statutul de instituție politico-juridică a Curtii Constituționale, instituție care, în cele trei decenii de funcționare, opinăm că nu a luat decizii vadit partinoare. Desigur, au fost de-a lungul timpului discuții în legătură cu o decizie sau alta a Curtii generate de faptul că „dreptul este prea uman pentru a putea aspira la perfecțiunea liniei drepte” (Jean Carbonnier). Multe critici au fost determinate și de unele interese politice ale momentului, în contradicție cu legea fundamentală, care nu au făcut decât să aducă prejudicii de imagine instituției. Dar nu putem trece cu vederea modul echivoc (ca să spunem numai atât) în care Curtea Constituțională s-a exprimat în legătură cu validarea referendumului de suspendare din funcție a fostului Președinte al țării. Nu dorim să facem speculații însă credem, după modul în care evenimentele au fost oglindite în spațiul public, că asupra unor membri ai Curtii s-au făcut presiuni politice majore, și nu numai politice, în ceea ce privește exprimarea votului, presiuni la care unii judecători au cedat. După știința noastră acest episod a fost unic în istoria de trei decenii a Curtii Constituționale și sperăm că așa va și rămâne!

Trebuie să ne referim și la modul în care Curtea Constituțională a sancționat o serie de acte normative emise de legislativ și executiv, acte ce au intrat în contradicție cu prevederi constituționale referitoare la drepturi și libertăți fundamentale. Ne vom opri cu precădere la perioada recentă, cea a declarării stării de urgență și de alertă, impuse în mod natural ca urmare a efectelor nefaste ale crizei sanitare. Textul constituțional în materie precizează că restrângerea exercitiului unor drepturi sau libertăți constituționale se poate face numai prin lege, proporțional cu situația care a determinat-o și fără a aduce atingere existenței dreptului și libertății. Atât în perioada stării de urgență dar și ulterior, în perioada stării de alertă, unele prevederi ale ordonanțelor militare și ale unor hotărâri de guvern au avut elemente de neconstituționalitate. Unele restrângeri s-au făcut fără ca respectivul act normativ să aibă putere de lege, iar o serie de măsuri luate sub imperiul urgenței nu au fost bine chibzuite și, în consecință, au fost mult mai restrictive decât a impus-o situația concretă. O parte a clasei politice nu a realizat că înțelegerea sistemului democratic parlamentar rezidă tocmai în faptul că drepturile și libertățile prevăzute în legea fundamentală a țării nu pot fi abandonate nici chiar în momentele cele mai dificile. Recent guvernul a recidivat arogându-și dreptul, prin modificarea unei hotărâri mai vechi, să restrângă drepturi și libertăți fundamentale fără a le nominaliza! Nu vom comenta aceste erori (sperăm să fie numai erori) aici și acum, dar să nu uităm că ele agită climatul social, starnesc aprigi polemici politice și generează manifestări de nesupunere civică care nu sunt nicicum de dorit într-o perioadă de criză sanitară peste care s-a suprapus una economică iar performanța guvernamentală este în suferință. Vom remarca numai că, în urma cu mai bine de două milenii, Cicero afirma că „suntem sclavii legilor, pentru că să putem fi liberi”, iar în dreptul roman, fundamentul sistemului juridic modern, erau de largă circulație locuțiuni, precum *Fiat iustitia, et perat mundus* [să se facă dreptate (chiar de ar fi) să piară lumea], sau *dura lex, sed lex* (legea e aspră, dar e lege), care consfințeau supremăția aplicării legii indiferent de împrejurările în care aceasta trebuie aplicată. În același context al grabei se înscrie și faptul că coaliția de guvernare (majoritară în

Parlament), deranjata de faptul ca in perioada pandemiei institutia Avocatului Poporului s-a sesizat in mod repetat, din oficiu, asupra incalcarii unor drepturi si libertati ale persoanelor fizice, a hotarat revocarea conducerii acestei institutii, hotarare infirmata insa, asa cum am aratat anterior, de Curtea Constitutionala. Initiatorii acestei „mutari” au dat dovada de nervozitate si voluntarism, care in politica sunt mai mult decat contraproductive.

Din cele prezentate in acest demers publicistic, prin argumentele oferite, rezulta fara echivoc importanta Curtii Constitutionale ca institutie fundamentala a sistemului politic al democratiei romanesti, orice incercare de discreditare avand efecte nedorite in plan politic si social. In acest context, vom observa si faptul ca daca la nivelul Uniunii Europene se emit critici privind hotarari ale parlamentelor si guvernelor statelor membre pe domeniul elaborarii si aplicarii legilor – uneori chiar si cand nu este cazul –, in ceea ce priveste critica deciziilor curtilor constitutionale din respectivele tari este rezervata. Pe de alta parte, Comisia de la Venetia (organism consultativ independent al Consiliului Europei, din care fac parte 60 de state), care promoveaza valorile constitutionale in vederea consolidarii democratiei prin drept, atunci cand este vorba de exprimari ale jurisdictiilor constitutionale nationale formuleaza observatii (care au caracter consultativ) extrem de documentat si de echilibrat. Sunt semnale, mai putin cunoscute dar foarte importante, care atesta grija de a nu afecta prestigiul si credibilitatea acestor institutii esentiale ale democratiei.

Desigur, exista, dupa opinia noastra, resurse pentru imbunatatirea activitatii Curtii Constitutionale. Aceste resurse se regasesc in imbunatatirea Legii de organizare si functionare a acestei institutii care este la indemana in conditiile cerute pentru modificarea legilor organice. Dar principala resursa este revizuirea Constitutiei. Dupa revizuirea din anul 2003, in politica romaneasca au survenit o serie de practici ale caror rezolvari nu se regasesc in textul actual al Constitutiei. Ca este asa o dovedeste si faptul ca Parlamentul Romaniei, in componenta sa din anul 2013, a realizat necesitatea revizuirii legii fundamentale si, in consecinta, a constituit o comisie care a functionat timp de doi ani, insa fara nici un rezultat. Toti actorii politici au fost de acord ca revizuirea era necesara in interesul „binelui public”, dar fiecare dintre acestia a vazut acest „bine” prin prisma propriilor interese politice. Credem ca nici astazi tara nu este pregatita sa faca acest pas in conditiile in care actorii politici reprezentativi sunt preocupati in continuare de propriile interese politice, iar gradul de incredere sociala fata de clasa politica este scazut. Motiv pentru care aceasta ar trebui sa faca macar efortul pentru a redescoperi „regulile jocului politic”, reguli pe care unii politicieni nu le-au mai practicat de mult timp, iar altii, nou veniti in politica, nici nu le cunosc.